Тақырып:
Тәрбиеші мен бала арасындағы қарым-қатынасты диагностикалау

Орындаған::

Зерттеу мақсаты

Зерттеу нысаны

Зерттеу пәні

негізін айқындау.

- 2) педагогикалық қарым-қатынас білім беру процесі субъекттілерінің өзара әрекеттесу формасы ретінде ашып көрсету;
- 3) мұғалім мен бала арасындағы қарым-қатынас мазмұнын сипаттау;
- 4) мұғалім мен бала арасындағы қарым қатынасты диагностикалау және оның нәтижелерін талдау.

оқу-тәрбие процесі

м-қатынасты теориялық - тәжірибелік

Зерттеу әдістері

ғылыми психологиялық-педагогикалық әдебиеттерді оқып-үйрену мен талдау; эксперимент; әдістеме нәтижелерін математикалық тұрғыдан талдау**.**

Зерттеудің ғылыми болжамы

егер мұғалім мен бала арасындағы қарым -қатынас орнату дұрыс басшылыққа алынса, *онда* тәрбиеші мен баланың өзара түсіністіктері мен ынтымақтастығы арттады *өйткені,* бұл жағдайда мұғалім мен бала арасындағы қарым- қатынас орнатудың жүйелігі мен тұтастығы қамтамасыз етіледі.

Ғылыми жаңалығы*:*

мұғалім мен бала арасындағы қарым- қатынас теориялық - тәжірибелік тұрғыдан айқындалады.

Курсалық зерттеу тақырыбының өзектілігі, көрсетілін, зерттеудің ғылыми аппараты айқындалды.

Бірінші тарауда педагогикалық қарым-қатынас мәселесінің ғылыми- теориялық негіздеріне талдау жасалады.

Зерттеу жұмысының құрылымы:

Екінші тарауда мұғалім мен бала арасындағы қарым-қатынастың диагностикасы мен оның қорытындысына талдау жасалды

Қорытынды тәжірибе нәтижесі негізінде мұғалім мен бала арасындағы қарым-қатынас орнатуды жақсарту үшін ұсыныстар берілді.

- **I. Педагогикалық қарым-қатынас мәселесінің ғылыми-теориялық негіздері**
- **1.1 Шетел және Отандық ғалымдардың зерттеулерінде педагогикалық қарым-қатынастың қаралуы**
- *Педагогикалық қарым-қатынас* америкалық коммуникативті мектептерде де мәселе ретінде қарастырылды. 1950 жылдарда АҚШ - та коммуникативті іс-әрекеттің мәселесін қарастыратын, мыңдаған ғылыми жұмыстар болды.
- XIXғ. басында Дж.Дьюи жұмыстарында коммуникативтік іс-әрекеттің дағдылары болашақ педагогтардың дайындаудың негізгі элементі ретінде қарастырылады[7].
- 50-60 жылдары коммуникативті бағытта, дарынды балаларды оқытуға қатысты, бірқатар өңдеулер пайда болды. Олардың ішінде П.Терман, Р.Стренг, П.Уитид, Ф.Уилсон және т.б. зерттеулерін бөліп көрсетуге болады. Олар мынандай қортынды жасаған: педагогтардың коммуникативті іс-әрекетін шығармашылық түрде құру іскерлігін дамыту қажет; әр балаға жеке тұрғыдан қарап, оның дарындылығын мойындау керек, тәрбиеленушілердің әр түрлі әрекетін қамтамасыз ету керек.
- 70-80 жылдарда америкалық педагогикалық ғылымның басты тақырыбы педагогтар мен балалардың қарым-қатынас мәселесі болды[8]. Педагогтардың алдында балалардың коммуникативті дағдыларын қалыптастыру және дамыту міндеті тұрды. Мәселен, Беллак және оның әріптестері өз жұмысында педагогтардың сабақтарында олардың мінез-құлық моделін өңдеді. Олар, оқыту тәжірбиесінде кездесетін коммуникативті тәртіптің негізгі формалары үздіксіз және өзгерістерге бейім емес екендігін дәлелдеді.

- Педагогикада қарым-қатынас мәселесі қатынас мәселесі базасында туындады. Ғалымдар «қарым-қатынас» пен «қатынас» терминдерін ұқсастыруға тырысты. Балалар мен ересектер арасындағы қатынасты зерттей отырып, оларды өзарасыйластық, гумандылық негізінде құру қажеттілігін атап көрсетті. (В.Г. Белинский, Н.А.Добролюбов, Н.Г.Чернышевский).
- В.А. Сухомлинский соңғы еңбектері өзарақатынас мәселелеріне байланысты. Бұл еңбектерде «қарым-қатынас» термині көп кездеседі, бірақ ол В.А. Сухомлинскийдің теориялық талдауының пәні деп есептеуге болмайды. Ол педагог пен оқушы қарым-қатынас мәселесіне көп көңіл бөлді.
- Қарым-қатынас мәселесін көптеген педагогтар қарастырғанымен, педагогикада ол жеке дара мәселе ретінде анықталмайды. Мысалы, ұжымды тәрбиелеу мәселелерін қарастыра отырып, М.Д. Виноградова, Б.Т.Лихачев, Л.И. Новикова, И.Б. Первин және т.б. ұжымдағы жеке тұлғалар арасындағы қарым-қатынасты; Ю.П.Азаров, А.Ю.Гордин және т.б. педагогикалық шеберлік мәселесін зерттеді; О.С.Богданова, Н.И.Болдырев, И.С.Марьенко, И.Ф. Харламов және т.б. адамгершілік тәрбиесін зерттеді; А.И.Кочетов., Л.П. Рубинский балалардың өзіндік тәрбиелеу сұрақтарын және т.с.с.

- **1.2. Педагогикалық қарым-қатынас білім беру процесі субъекттілерінің өзара әрекеттесу формасы ретінде**

- Вербалды қарым-қатынастың мазмұнына, функцияларына және ішкі құрылымына (деңгейлеріне) жүргізілген талдау жалпы түрде, осы аталған позициялардан және осы терминдерді пайдаланып, педагогикалық іс-әрекетті анықтауға мүмкіндік береді.
- *Педагогикалық қарым-қатынас* педагог тәрбиеші пен баланың оқудағы өзара әрекеттесу, ынтымақтастық формасы. Бұл – аксиалды-ретиалды, тұлғалық және әлеуметтік бағдарланған өзара әрекеттесу.
- Педагогикалық қарым-қатынас вербалды, бейнелі, символдық және кинетикалық құралдардың бүкіл жиынтығын пайдалана отырып, бір мезгілде *коммуникативтік, перцептивтік және интерактивті* функцияларды жүзеге асырады.
- Функционалды түрде – бұл білім беру процесінің барлық субъекттерінің қатынастарын орнатушы контакттік (дистанттік), ақпараттық, түрткі болушылық үйлестіруші өзара әрекеттесу. Ол көп объектті бағыттылықпен, көп ақпараттылықпен, көрнектіліктің жоғары дәрежесімен сипатталады. Онда құрылатын оның барлық сипаттамаларының арнайы ерекшеленген синтезі, білім беру процесінің субъекттерінің өзара әрекеттесуінің жаңа сапалық мазмұнынан көрінеді, ол осы субъекттер қатысатын қатынастар жүйесінің немесе *«педагогикалық жүйе»* ерекшеліктерімен анықталады.

- Ең алдымен педагогикалық қарым-қатынастың екінші ірі кезеңі – топпен бастапқы байланыс жасау кезеңіндегі тікелей қарым-қатынасты ұйымдастыруды бөлек қарастыру қажет. Тәжірибелерде және жүргізілген зерттеулерде қарым-қатынастың бұл түрінің ерекше маңызды екендігі аңғарылады.
- Қарым-қатынас инициативасын табысты болған жағдайда мұны шартты түрде «*коммуникативтік шабуыл*» деп атауға болады. Оқу және тәрбие міндеттеріне сырттай қатысы жоқ қарым- қатынастың мұндай элементтерінің мәні неде? Әңгіме мынада: ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінде балалардың танымдық әрекетін меңгеру және тәрбиелеуді меңгеру арқылы жүзеге асырылады (мәслен, оқыту тәсілдерін жүзеге асыру процесінде нақты психологиялық, қарым-қатынастық сыр жатыр).
- Қарым-қатынастың оқытушы функциясы А.А. Брудный бойынша, жалпы тұрғыда тасымалдаушымен теңестірілуі мүмкін. Оқытушы функция тасымалдаушылықтың көрінісі сияқты, ол адам үйренуінің барлық формаларына тән (ойын барысында, басқа адамдармен күнделікті тұрмыстық өзара әрекеттесуде), білім беру жүйесінің кез-келген деңгейінде – мектепке дейінгі, мектептегі, жоғары оқу орнында арнайы ұйымдастырылған процесте жүзеге асады.
- Педагогикалық қарым-қатынастың оқытушы функциясы жетекші болғанмен де, ол өктемдік жүргізуші емес, бұл – тәрбиеші пен балалардың, олардың өзара бір-бірімен жан-жақты әрекеттесуінің органикалық бөлігі. А.А. Брудный атап көрсеткендей, «... педагогтың балалармен қарым-қатынасы инструменталды, өйткені оның мақсаты оқу процесіндегі бірлескен іс-әрекетті үйлестіру. Бұл жерде қарым-қатынас тасымалдаушы функцияны орындайтыны орынды. Нағыз педагог үшін шәкірттермен қарым-қатынас жасау бұл қашанда өзін-өзі көрсету екені де табиғи...»

II Мұғалім мен бала арасындағы қарым-қатынасты диагностикалау және оның нәтижелерін талдау

2.1 Мұғалім мен бала арасындағы қарым- қатынас мазмұны

• Қарым-қатынассыз жеке адамды ұсыну, оның дамып жетілуі

Қарым-қатынас әр баланың психологиялық дамуының маңызды факторы болып табылады.

• Психологиялық қасиеттерін аша түседі. Сонымен бірге, мұндай қасиеттер қарым-қатынас арқылы қалыптасады.

• Қарым-қатынас арқылы бала өзін көрсетеді, яғни ол өзі және балалар

позициясын қамтамасыз етеді. Педагог балалардың жағымды эмоцияларды қажетсінуі мен өзінің ішкі мүмкіндіктерін шығаруға мүмкіндік жасайды. Мейірім, достық негізіндегі дара стиль арқылы балалардың өз-өзіне сенімді болуын, адамгершілік құндылықтарды қалыптастыруы, дамытуы мүмкін болады.

2.2 Зерттеу жұмыстары және оның нәтижесін талдау

Мұғалім мен бала арасындағы қарым-қатынасты диагностикалауға арналған тәжірибе жүргізілді.

Зерттеу мақсаты: мұғалім мен бала арасындағы қарым-қатынасты теориялық -тәжірибелік тұрғыдан негіздеу.

Зерттеудің ғылыми болжамы: *егер* мұғалім мен бала арасындағы қарым -қатынас орнату дұрыс басшылыққа алынса, *онда* тәрбиеші мен баланың өзара түсіністіктері мен ынтымақтастығы арттады *өйткені,* бұл жағдайда мұғалім мен бала арасындағы қарым-қатынас орнатудың жүйелігі мен тұтастығы қамтамасыз етіледі.

Өздігінен даму технологиясы

Монтессори мектебі

Ерекшелігі

әркімкі табиғат берген даму жолымен жүреді. Балабақшада сабақ болмайды әр күн жалпы жиыннан басталады және жиыннан кейін әркім өз еркімен қалаған жұмысымен айналысады.

ың бірігуіне, мұнда оқыту бала дамуына

Міндеттері:

Мұғалім мен бала арасындағы қарым қатынасты диагностикалау мазмұнын анықтап, соған сәйкес әдістемелерді іріктеу.

Педагогикалық қарым-қатынастың ғылыми-теориялық негіздерін айқындау.

Қалыптастырушы тәжірибелері барысында дамыту жұмыстарын жүргізу.

Белгілеуші және бақылау тәжірибелерінің нәтижелерін салыстыру.

- Тәжірибелік жұмыстар үш кезеңнен (белгілеу, қалыптастыру,бақылау) тұрады.
- *Белгілеу кезеңінде* – мұғалім мен бала арасындағы қарым-қатынастың бастапқы деңгейін анықтау және талдау.
- *Қалыптастыру (дамыту) кезеңінде* – қарым-қатынасты дамыту жұмыстарын жүргізу.
- *Бақылау кезеңінде* – жүргізілген жұмыстар негізінде қарым-қатынасты дамыту жұмысының нәтижесін көру, тәрбиеші мен бала арасындағы қарым-қатынасты дәлелдеу.
- Кез келген ғылымның негізгі факторлары зерттеуден тұратыны белгілі. Деректерді тауып, анықтауға көмектесетін тәсілдерді ғылыми әдістер деп атайды.
- Алынған мәліметтерге сүйеніп тәжірибелік жұмысты өткізу үшін 3 әдістеме іріктеп алынды:
- 1 Сауалнама.
- 2.Тәрбиеші суреті.

- *Сауалнама сұрақтары:*
- Сіз қандай дәрежеде қанағаттанасыз? / Бағаңыз
- 1.Балабақшадағы өз жұмысыңызға;
- Өз әріптестеріңізбен қарым-қатынасыңызға;
- Сіздің келесі сұрағыңызды басшылардың қанағаттандыруына;
- Қызметтес жолдастарыңыздың жұмыс бабында көмекке дайындығына
- Ұжым көңіл-күйіне;
- Ұжымдағы мәдени және зиялы атмосфераға;
- Жұмыста (топта) айтылған ұсыныс ескертпелеріңізге басшылардың (тәрбиешілердің) санасуына;
- Жалпы мәдени шараларға, мереке, біріккен демалыстарға;
- Сіздің жұмысыңыздың игі ниетпен әділ бағалануына;
- Ұжымның жұмысқа қарым-қатынасына;
- Ұжымдағы ұйымшылдық пен тәртіпке;
- Ұжымдағы шығармашылық атмосфераға;
- Сіздің жетекшілермен қарым-қатынасыңызға;
- Тәрбиешілердің іс-әрекетінің келісімділігі мен бірізділігіне;
- Балалардың оқуға деген ынта-ықыласына;
- Балалардың тәртібіне;
- Сіздің уақытыңыз бен күшіңіздің жұмыста ұтымды қолданылуына;
- Балабақшаның оқу материалдық базасына;
- Жұмыстағы (топтағы) асыра сілтеушілік көрінісіне;
- Өз іс-әрекетіңізге.
- Сауалнаманың қорытындысы бойынша тәрбиешілердің 54% – 5 балдық көрсеткішпен жауап берді, яғни жоғарыдағы сауалнама сұрақтарына толықтай келіседі. 37% – келісетіндігін, 9% – қиналатындығын көрсетті. Қанағаттанбаушылық дәрежесіндегі көрсеткіштер болған жоқ.

- **Әдістеме: Тәрбиеші суреті**
-
- *Мақсаты:* мұғалімге деген бала қарым-қатынасының жеке көріністерін, эмоционалды күйі мен сезімдерін айқындау.
- Бұл әдістеменің жетістігі суретте баланың көрсете алмайтын сезімдері көрінеді. Сондықтан әдістеме келесі сұрақтарға жауап береді: балалар тәрбиешіге қалай қарайды? Оған деген қарым-қатынастары? мұғаліммен қарым-қатынас орнатқанда балада қандай сезімдер болады?
- *Материалдар:* А4 форматындағы қағаздың ақ парағы, 8 түрлі-түсті қарындаштар (көк, жасыл, қызыл, сары, қою көк, қоңыр, сұр), қара, өшіргіш.
- *Диагностиканы өткізу*
- Әңгіме өткізгеннен кейін (3 ереже) балаға тапсырма беріледі: «Сенің тобыңда екі тәрбиеші бар. Сен қайсысын жақсы көресің? Саған қайсысы көбірек ұнайды? Неге? Суретін сал (таңдалған тәрбиешінің есімі)».
- Бірнеше күннен кейін балаға екінші мұғалімді суреттеу ұсынылады: «Суретін сал (екінші тәрбиешінің есімі)».

- **Қорытынды**
- Қоғамда жаңарыс жүріп жатқанда, өмірдің жаңа жағдайларында, оқыту және тәрбиелеу әдістері мен мәселелердің шешімді жолдарын таңдау қажет.
- Адам өмірінің мектепке дейінгі ұйымда өткен кезеңі оның бірінші сатысы болып табылады. Дамудың осы жас шамасында жеке тұлғаның және оқу танымдық субъектісінің оқу процесін қамтамасыз ететін психологиялық құрылымдары қалыптаса бастайды.
- Жеке тұлға мен іс-әрекет субъектісінің біртұтас көріністері, яғни мінезі, жалпы және қосымша қабілеттері, дүниетанымы, мақсатты түрде болжай алу іскерлігі мен мотивациялық-қажеттілік сферасы, кәсіби бағытқа мойын бұра бастауы, құнды бағдарлары, мінез-құлқы мен іс-әрекетін өз еркімен реттей алу іскерлігі қалыптаса бастайды.
- Баланың әлеуметтік ортада бағдарлануы мен мінез-құлқының үлгілерін меңгеруінің негізінде, оның жеке басының қасиеттері қалыптаса бастайды.
- Ең алдымен, баланың ересектермен жанамаланған және тікелей қатынасы арқылы оған ата-бабалардың көне мұралары жетіп отырады. Сонымен бірге тек қарым-қатынас арқалы ғана психиканың әлеуметтік нормалары (сөйлеу-тілі, естің, зейіннің, ойлаудың, перцепцияның, ырықты түрлері, жеке тұлғаның қасиеттері және т.б) қалыптаса алады.

Назар қойып тыңдағандарыңызға рахмет.